WALTHER FUNK

ŘÍŠSKÝ MINISTR HOSPODÁŘSTVÍ

A PRESIDENT ŘÍŠSKÉ BANKY

HOSPODÁŘSKÝ ŘÁD V NOVÉ EVROPĚ

„PROJEVY" POLITICKÝ SBORNÍK Č. 7 - K 2.50

NAKLADATELSTVÍ ORBIS - PRAHA

„PROJEVY"

politický sborník

Č. 7

1 9 4 1

NAKLADATELSTVÍ ORBIS · PRAHA

WALTHER FUNK

Říšský ministr hospodářství a president Říšské banky

HOSPODÁŘSKÝ ŘÁD V NOVÉ EVROPĚ

1 9 4 1

NAKLADATELSTVÍ ORBIS · PRAHA

NÁZEV NĚMECKÉHO ORIGINÁLU
WALTHER FUNK:
WIRTSCHAFTSORDNUNG IM NEUEN EUROPA

KNIHTISKÁRNA ORBIS, PRAHA

SLOVO ÚVODEM

Na prvním veřejném projevu Společnosti pro jihovýchodní Evropu dne 12. června 1941 ve Vídni promluvil říšský ministr hospodářství a president Říšské banky Walther Funk, jenž převzal záštitu Společnosti. Jeho přednáška je vlastně veřejným vyhlášením programu pro hospodářské vybudování nové Evropy a pro úpravu světového obchodu ve válce. Tím právě je novým důkazem veliké vnitřní síly německého hospodářství, jež pracuje všemi silami pro válku, ale při tom myslí už na úkoly poválečné a připravuje jejich provádění. Ba část jich provádí už nyní.

Ohlášený program vychází z logicky domyšleného a do celoevropského a světového prostoru promítnutého uplatnění německého nacionálně socialistického názoru. Vedoucí zásadou je, aby se zajistil co největší obecný prospěch. Neboť v hospodářství často jednomu prospívá to, co druhému škodí. Stará liberalisticko-kapitalistická soustava dávala několika málo lidem peníze a moc, kdežto nacionálně socialistická soustava staví vědomě do popředí blaho lidu.

Světové hospodářství nebude moci být po válce obnoveno podle zásad, které už jednou způsobily jeho zkázu. Svůj program vylíčil přednášející i v otázkách měnových, podnikatelských a bursovně finančních. Vyvrátil mnoho nesprávných názorů na německé hospodářské metody, rozšiřovaných zčásti ze zlé vůle, ale zčásti i z nepochopení. Pro každého, kdo má zájem o dnešní evropské hospodářství i o jeho další vývoj, a to jsme všichni, kteří v něm žijeme a pracujeme, je tato přednáška poučením a ukazatelem na cestě správného hospodářského myšlení v nové Evropě.

Překladatel.

Krátce po návratu Východní Marky (Ostmark) do Říše promluvil jsem s tohoto místa o zvláštních úkolech, jež bude Vídeň muset v budoucnu plnit pro Říši a Evropu, a jako zvláštní nástroj tohoto poslání jsem ohlásil založení Společnosti pro jihovýchodní Evropu (Südosteuropa-Gesellschaft), jejíž záštitu jsem sám převzal. Vždyť odedávna probíhají tímto podunajským městem všechny nitky, jež spojují život národů jihovýchodní Evropy se životem Německé říše. Osudovému společenství jihovýchodních států s Velkoněmeckou říší vtiskla teď válka následkem perfidního podniku Angličanů krví a železem pečeť dějinné platnosti. Německo a Italie utvářejí nově tento životní prostor v přátelském vyrovnání svých zájmů se životními nutnostmi těchto zemí a včlení jej do rámce vznikající Evropy podle daných životních sil. Tím nabývá stará legitimace Vídně pro výměnu duchovních a hospodářských proudů sil zvýšeného významu. Tím se však dostává ještě důležitějšího úkolu než dosud i institucím a organisacím, které slouží metodickému budování a vybudování tohoto prostřednictví. Platí to především také o Společnosti pro jihovýchodní Evropu, jejíž předsednictví přejímá nyní župní vedoucí a říšský místodržící ve Vídni, říšský vedoucí *Baldur von Schirach.*

Že Společnost pro jihovýchodní Evropu již úspěšně plní úkoly jí svěřené, dokazuje silný ohlas, který má u všech zú-

častněných kruhů její práce, vedená teď hlavním jednatelem *Heinrichsbauerem*. V úvaze listu *„Nationalzeitung"* „K letošnímu vídeňskému jarnímu veletrhu" potvrzuje se tento dojem velmi jasně tímto výkladem: „Vídeňský veletržní týden získal prací Společnosti pro jihovýchodní Evropu zcela určitě velmi mnoho na přitažlivosti. Tato Společnost se dnes velmi často objevuje po boku úřadů, hospodářských organisací, sdružení a delegací. Sdružuje volnou formou nejrůznější síly a slučuje je k společným podnikům. Přednáškami a kulturními podniky podporovala Společnost důsledně od počátku svého trvání osobní styky mezi Říší a jihovýchodem a tím čerpala z možností, jež dosud zůstávaly nevyužity. Tak je pochopitelno, že za vídeňského veletrhu se znovu objevila jména, jež byla posledně připomenuta podniky Společnosti pro jihovýchodní Evropu. Tím se Společnost pro jihovýchodní Evropu podobá velikému domu hostů, do něhož vchází a z něhož vychází všechno, co má co dělat se spojením střední Evropy s jihovýchodem."

Pro systematické budování a organisovanou práci hospodářského společenství s jihovýchodem má Společnost pro jihovýchodní Evropu co nejtěsněji spolupracovat jak s úřady, tak s hospodářskými organisacemi, aby pro celé velkoněmecké hospodářství zhodnotila bohatý poklad zkušeností a poznatků, jakož i nesčetné osobní styky a spojení, jež ve staré tradici nashromáždilo vídeňské hospodářství. I v tom je důležitý stavební příspěvek pro evropský nový řád, jenž je už dnes z velké míry skutečností, a jejž po vítězném ukončení této války dobudují mocnosti Osy podle národních a kontinentálních potřeb.

Adolf Hitler a Mussolini dávají dnes staré, rozervané, přežilé Evropě jedinečnou a jistě poslední příležitost, aby

se stala skutečně evropskou, to je kontinentálním celkem, což francouzský šovinismus a anglická, Evropě nepřátelská politika znovu a znovu znemožňovaly. Francouzský šovinismus je mrtev, i Francie se začíná přizpůsobovat svému evropskému úkolu, a Anglie, nepřítel Evropy číslo jedna, byvši vypuzena s evropské pevniny, prohrála ve strašlivé porážce hru svých evropských rejdů.

Protože skutečnost v politice našich odpůrců obsahuje příliš mnoho oněch hříchů, které by rádi svedli jedině na nás, jsou to vždy velmi zásadní a velmi filosofické nactiutrhačné výtky, jimiž se snaží dokázat, proč prý musí být Německá říše zničena a německý národ zavřen v karanténě. V žádném oboru se nemusíme bát srovnání se skutečností v parlamentních demokraciích a právě v rovině hospodářství se můžeme pohybovat nejlépe, protože část toho, co je naším válečným cílem, *se už stala skutečností*, a to skutečností, pro kterou mluví nejen naše vůle a vůle jiných národů, nýbrž i všeobecný civilisační vývoj, a která soustavně čerpá svou potravu z tohoto vývoje. Co myslím, ukáže lépe než jakákoliv polemika historická připomínka. Krátce před svou smrtí, když železnice a telegraf činily své první nesmělé kroky, vyslovil se starý *Goethe* jednou ke svým důvěrným známým, že se nebojí o německou jednotu, neboť všechno, co se staví proti ní, bude brzy zaplaveno všeobecným usilováním o zlepšení silnic a dopravnictví. Víte, jak velikou úlohu hrál tento činitel, ulehčení dopravnictví, ve všech oborech od železnice přes telegraf k novinám a k modernímu úvěrnictví i v návrzích *Friedricha Lista*, jehož sekulární význam byl pochopen právě zde ve Vídni dříve než kdekoliv jinde. Tímto způsobem se stalo tehdejší Německo malým, většina malých knížetství maličkými a jejich závory v obecném cítění směšnými. Goethovým a Lis-

tovým současníkům se to ještě zdálo snem budoucnosti. Vývoj prostředků, překonávajících prostor, rostl zatím do gigantických rozměrů a stal se přímo znakem nové doby, ba můžeme říci: *politický a vojenský vývoj v této válce podal důkaz, že politická organisace evropského světa států se velmi silně opozdila za všeobecným civilisačním vývojem.* Co si v poslední válce ujasnili už prozíraví, přešlo v této válce již do širšího uvědomení, že totiž to, co se dříve přesunulo v poměru mezi Německou říší a jejími mnoha malými státy, platí nyní stejnou měrou i pro rozlohové poměry Evropy a světa. Evropa se zmenšila, svět se zmenšil rovněž. Důsledky, které z toho plynou, patří už dnes v Evropě k dennímu chlebu každého hospodářského politika, ať sedí v kterékoli končině Evropy. Tato pasivní solidarita je absolutní realitou. Učinit z ní aktivní solidaritu je úkolem všech, jimž byl osud evropských národů svěřen. I zde už byl uražen pěkný kus cesty.

Ačkoliv skutečnost, jak jsem řekl, je pro nás velmi vítaným kolbištěm, můžeme se ještě méně obávat konkurujícího výletu do oné filosofie, jíž se vytápí lokomotiva křižáckého tažení. Víte všichni, že k předchůzkám, jež se už po léta s anglosaské strany činí naší obchodní politice, patří vysoké ceny, jimiž jsme platili za výkony cizích zemí při výměně zboží bez zlata. Byly to opravdu ceny, jež i ve státech, které byly našimi partnery, budily někdy podezření, že za tím musí vězet něco zvláštního. Za německými cenami za zemědělské produkty jihovýchodních evropských zemí vězel na příklad vědomý úmysl pozvednout úroveň evropských sedláků, které jsme nechtěli vydat všanc mzdám onoho světového trhu, jehož ceny odměřovali Anglosasové podle mezd kuliů a negrů. Ale to je vlastně už zase prakse. Vidíte, že se neustále ocitám v praksi, která mluví

pro nás, kdykoliv chci filosofovat. Co se však týká strašáka, kterým mají být strašeni dělníci, skýtá to výbornou příležitost přistřihnout jednou křídla oněm naivním předsudkům, jako by naprostá nevázaná volnost byla vyšším ideálem. V dětských letech liberalismu, na úsvitu průmyslového období měli po hospodářské stránce pro definici svobody tuto představu: každý člověk, i když nic nezdědil a je zcela chudý, má jako kapitál, o němž může sám rozhodovat, svou pracovní sílu. Jeho svoboda je pak v tom, že podle své libosti může uložit tento kapitál, svou pracovní sílu. Omezuje ho v tom jen zákon nabídky a poptávky. Protože však tehdy byla všude poptávka a každý jednotlivec mohl neomezeně používat této své svobody, aby svou pracovní sílu prodal, komu chtěl, zapomnělo se na toto omezení. To se však změnilo už po přelomu století a docela už po světové válce stal se právě tento zdroj svobody pramenem nesvobody. Co bylo jednotlivci platno, že mohl volně rozhodovat o umístění své pracovní síly, když zde nikdo nebyl, kdo by této pracovní síly potřeboval. Z tohoto důvodu vzniklo přímo z obrovských armád nezaměstnaných vyšší právo: *Právo na práci.* Bylo prohlášeno společné ručení národa za jednotlivce, to znamená, že společenství národa má učinit vše, aby každému z jeho příslušníků bylo zajištěno právo na chléb a na práci. Víte, že to nezůstalo jen ideálem, nýbrž že z tohoto prohlášení vyplynul podnět k velkému výkonu, k odstranění armády nezaměstnaných v Německu. Myslím, že klidně můžeme dělníkům v celém světě dát do rukou obě tato práva a nechat je uvažovat, co je jim na tomto světě menšího zla milejší, zda *právo na nevázanou volnost bez práce nebo právo na práci se závaznou ukázněností ve prospěch národního společenství,* bez něhož se toto právo prostě nedá zaručit.

Tak zvané volné světové hospodářství, jež kdysi přineslo neobyčejně rychlý hospodářský vzestup ve velkých průmyslových státech a monokulturách světa, zakládalo se na volnosti mezistátního styku, na mezinárodní dělbě práce, na mezinárodním vyrovnávání platebních bilancí a na mezinárodní úctě k soukromému vlastnictví. Tyto základy byly však otřeseny, když Anglie za světové války použila svého panství nad mezinárodními dopravními cestami a svého hospodářského mocenského postavení k tomu, aby uskutečňovala své sobecké politické cíle. Anglická loupež německého soukromého vlastnictví otřásla věrností a vírou v mezinárodním styku a odňala německé platební bilanci důležitou aktivní položku. Anglická hospodářská a blokádní válka měla dále ten vedlejší účinek, že byla zvrácena existující dělba práce mezi zeměmi průmyslovými a surovinovými.

Když pak Německo v důvěře ve Wilsonových čtrnáct bodů složilo zbraně, byly by bývaly ještě vyhlídky na obnovu volného světového hospodářství starého ražení. Vítězným státům byly dány do rukou veliké možnosti, aby rozhodujícím způsobem určily hospodářský vývoj. Propásly tuto chvíli a dopustily, aby smlouvy z pařížských předměstí rozervaly uspořádání evropského hospodářského prostoru a vytvořily nové státy, ovládané extrémním politickým a hospodářským nacionalismem, jichž struktura byla výsměchem všemu hospodářskému rozumu. Smířily se také s versailleským smluvním systémem, jenž předpoklady rovnováhy ve světovém hospodářství zničil politickými tributy šílených rozměrů, loupeží německých kolonií a zabavením německého vlastnictví.

Německu byl, jak nám známo, versailleskými partnery uložen v §§ 264 až 267 na pět let, tedy až do roku 1925,

závazek, aby *jednostranně* poskytovalo nejvyšší výhody, a to nevypověditelně, neomezeně a bez vzájemnosti. Když odpadla tato omezení, usilovala německá obchodní politika o *vzájemné* nejvyšší výhody a o zmírnění všeobecné celní úrovně, aby tímto způsobem obnovila zase zdravé mezistátní obchodní styky a aby vývozem německých výrobků uhradila břímě dluhů. Naproti tomu Spojené státy, jež se během války staly světovým věřitelem, odmítly přijmout zaplacení svých pohledávek ve formě zboží, jinými slovy učinit bilanci svého zahraničního obchodu pasivní. V zájmu své průmyslové a zemědělské výroby, za války nezdravě rozšířené, jež se stala pro vnitřní obchod příliš velikou a usilovala o odbyt do ciziny, trvaly na své politice ochranných cel, zavedené za docela jiných poměrů, a zabránily tím rozumnému rozřešení problémů poválečného hospodářství. Obávaly se provést ve své obchodní politice změny, odpovídající jejich mezinárodnímu postavení věřitelů. Obávaly se potíží, jež by snad byly vznikly při přeměně, nežádoucí především pro americký velkoprůmysl. Místo aby se pustily do řešení problémů, spokojily se tedy ke škodě světového hospodářství jen jakýmsi překlenutím. Dlužníkům, proti jejichž zboží se bránily rigorosní celní politikou, poskytly *finanční úvěry.*

Když pak roku 1931 vypukla úvěrová krise, učinila definitivně konec zdánlivému rozkvětu světového hospodářství, založenému na amerických finančních úvěrech. V následujícím období se ukázal celý rozsah spoust v soustavě volného světového hospodářství, způsobených světovou válkou a v neposlední řadě chybnou hospodářskou a obchodní politikou. Rigorosní odvolání zahraničních úvěrů na jedné a pokles zahraničního obchodu na druhé straně způsobily, že zlaté a devisové reservy dlužnických národů rychle mi-

zely a nutily je zavádět řízené hospodaření devisami. Úsilí dlužnických zemí, především Německa, aby zvětšením vývozu zlepšily své devisové postavení a zaplatily své zahraniční dluhy, byly ve věřitelských zemích všeobecně ztěžovány nejrozmanitějšími překážkami dovozu. *Čím více se zaostřovala světová hospodářská krise, tím více se země místo spolupráce vzájemně proti sobě uzavíraly.* Když byl na londýnské světové hospodářské konferenci roku 1933 učiněn poslední pokus k obnově spolupráce ve světovém hospodářství starého slohu, ztroskotal na chování anglosaských zemí, jež místo aby přispěly k měnové dohodě, pustily se do měnových experimentů a tím ještě podstatně zvětšily potíže ve světovém obchodě.

Z měnového a hospodářského chaosu, vyvolaného nerozumem věřitelských zemí, vyvodily totalitní státy jedině možné důsledky, že totiž svoje národní hospodářství postavily na vlastní nohy autonomní měnovou, hospodářskou a obchodní politikou. Zejména Německo se svým devisovým hospodářstvím a výstavbou národní výroby statků drželo stranou znehodnocovacího víru, rozpoutaného věřitelskými zeměmi. Zintensivněním domácího zemědělství a vybudováním průmyslů nových hmot snažilo se vytvořit vyrovnání za to, že trvající světový řád mu zahrazoval nutný přístup k světovému obchodu. I v zahraničně obchodní politice bylo Německo nuceno vstoupit na nové cesty. Německá říše jako země průmyslová má odedávna nanejvýš živý zájem na čilé mezistátní výměně zboží. Tento zájem byl ještě zesílen, když výsledek války změnil Německo ze země věřitelské v zemi dlužnickou. Obchodní politika, kterou Německo provádělo po světové válce, směřovala k vzájemným nejvyšším výhodám a k snížení všeobecné celní úrovně, snažila se tedy právě o to, co prý

našim protivníkům i dnes ještě tane na mysli jako vznešený cíl. Tato politika, směřující k universálnímu zahraničnímu obchodu, nedala se však už udržet, když měnová a hospodářská politika věřitelských zemí německému vývozu rok od roku více bránila a německé devisové postavení stále zhoršovala. Z toho nutně vyrostla nová německá obchodní politika, jež řídí německý zahraniční obchod podle politických, hospodářských a sociálních zájmů Německa a je založena na zásadě, že odebírá zboží z některé země jen tehdy, je-li Německu umožněno platit je svým vývozem. S nějakým zlomyslným stanoviskem německé obchodní politiky vůči mezinárodní spolupráci nemělo to naprosto nic společného. Nacionálně socialistická německá obchodní politika, jež ve svých důsledcích vedla k pronikavým převratům i v mezistátním platebním styku, neplynula ze snahy o zvrácení tradičních řádů ve světovém hospodářství. Německo se muselo dát těmito cestami *z vlastního pudu sebezáchovy,* když se starý řád světového hospodářství definitivně zhroutil chováním věřitelských zemí, diktovaným sobeckými zájmy.

Jak tedy vypadají naše vlastní, tak ostře odsuzované hospodářské a zahraničně obchodní metody, jež prý se protiví zdravému a rozumnému hospodářskému vybudování světového hospodářství?

Všimněme si nejdříve *německého zahraničního obchodu.*

Před vypuknutím války zdolával německý zahraniční obchod přes známé potíže svůj úkol, aby německému hospodářství opatřoval suroviny a potraviny, které ve vlastním prostoru nebyly nebo ne v dostatečném množství. Vedle soustavného, k tomuto cíli směřujícího sjednávání obchodních smluv a platebních a súčtovacích dohod mělo na tom v neposlední řadě zásluhu strohé řízení zahraničního ob-

chodu. Jím bylo zajištěno, že zboží nikoliv životně nutné nebylo zásadně dováženo, anebo jen tehdy, když se tomu z obchodně politických důvodů nedalo zabránit. Tak se podařilo opatřit všechny potřebné suroviny a hmoty pro německé zbrojení a pro vybudování německého hospodářství. Kromě toho jsme nashromáždili také ještě veliké zásoby životně důležitých výrobků, jež se musejí odebírat z ciziny, že bylo možno uhradit z nich spotřebu i pro delší dobu. Na počátku války bylo Německo odříznuto od důležitých zásobovacích zemí. Německý zahraniční obchod měl tedy před sebou úkol, aby přes toto uzavření provedl zásobování Německa nutnými dovozy. *Přes všechny překážky se podařilo rozřešit i tento úkol. Jak v dovozu tak ve vývozu jsme v roce 1940 dosáhli v hodnotě zase přibližně předválečných výsledků.*

Předpokladem pro tento výsledek byl dalekosáhlý přesun obchodu z odříznutých území do zbývajícího prostoru. Při provádění tohoto přesunu byl důrazně zintensivněn obchod se skandinavskými zeměmi, s východem, s balkánskými zeměmi a s Italií. Protože pak nepřátelská opatření obchodní války postihla zčásti rovněž tyto země, byla dána možnost zvýšit německý vývoz do těchto zemí. Předpokladem pro to ovšem bylo, aby se firmy, vyrábějící pro vývoz, přizpůsobily potřebám těchto zemí. Toto přizpůsobení vyžadovalo často namáhavé přípravné práce, protože se ve velké míře nejednalo jen o jiné provedení, nýbrž i o docela jiné druhy zboží, než se dříve vyváželo do zámoří, do Anglie a do Francie, a protože se často používalo nových průmyslových hmot a stejně často se muselo trvat na tom, aby zahraniční odběratelé přispívali dodávkami surovin, které se musely dovážet, jako měď, kaučuk atd. Přesto a přes mohutný vzrůst válečné výroby se podařilo provést tento

přesun a tím podstatně zvýšit vývoz do zemí pro Německo dosažitelných. To mělo za následek, že i dovoz z těchto zemí, a to především dovoz důležitých surovin, mohl být značně zvětšen. *Z jihovýchodní Evropy na příklad jsme roku 1940 dostali zboží za 1,3 miliardy říšských marek, o 400 milionů říšských marek více než v předcházejícím roce.*

Kdežto první období války stálo v podstatě ve znamení rozšiřování a zintensivnění našich obchodních vztahů k zbývajícímu prostoru převážně na čistě obchodně politické základně, vyznačuje se druhé období války tím, že Německo dík jedinečným vítězstvím naší branné moci rozšířilo svůj bezprostřední vliv na největší část Evropy. Tím byla vytvořena možnost využít výroby a kapacit hospodářsky významných zemí bezprostředně k prospěchu německého hospodářství. Pro německou hospodářskou politiku tím vznikl úkol, aby znovu vybudovala a řídila pohyby zboží a platů mezi těmito zeměmi a Německem, a aby také zahraniční hospodářství těchto zemí s jinými zeměmi znovu uvedla v chod a řídila je tak, aby bylo na prospěch německému vedení války a zásobování. Protože tato území byla zčásti postižena válečnými událostmi a také pracující obyvatelstvo bylo zčásti ve válečném zajetí nebo se odstěhovalo, vyžadovala tato práce času a potíže mohly být zdolávány jen postupně. Vedle obsazených území byla i hospodářská spojení Německa se všemi ostatními evropskými zeměmi podstatně rozšířena. Zde se čistě obchodně-politické vztahy namnoze už vyvinuly v nejužší hospodářskou spolupráci a vedly k dalekosáhlému vyrovnání vzájemných hospodářských zájmů.

Tím vzniká velký evropský hospodářský prostor, to znamená zeměpisně uzavřené území s dalekosáhle zajiště-

ným samozásobením a vydatnými možnostmi doplňování, v němž je hospodářství uspořádáno podle stejných zásad, jenž však v jednotlivých částech může své vlastní síly co nejvíce rozvinout. *Tím, že se složí několik národních hospodářství dohromady, nevytvoří se ještě hospodářství velkoprostorové.* Neorganické hospodářské hranice musejí padnout, ale pro evropskou celní a měnovou unii musí čas teprve krok za krokem dozrávat v ponenáhlém přizpůsobování výrobních podmínek, cen a životní úrovně, pokud ovšem se tak dalekosáhlé sjednocení jeví vůbec nutným a účelným. *Především musejí být v hospodářské bilanci vyvážena jednotlivá národní hospodářství sama v sobě a pak také velkoprostor v celku.* Pro naši *obchodní politiku* však mají platit tyto *zásady.*

Obchodní politika musí pečovat o to, aby se vztahy partnerů v zahraničním obchodě vzájemně sladily, aby se vzájemně nerušily, nýbrž doplňovaly. Podmínkou toho je plánovitá mezistátní spolupráce v oboru výroby a odbytu, při čemž každý partner musí být ochoten nejen prodávat, nýbrž i kupovat. Tím se přirozenou cestou provede vyrovnání platební bilance obchodních partnerů. *Německem zastávaná zásada pořádku odmítá extrémní autarkii, jež nutně vede k zchudnutí každého národního hospodářství, právě tak jako přehnanou mezinárodní dělbu práce, jež dosti nedbá politických a hospodářských nezbytností národů. Nemá se ani znásilňovat hospodářsky slabší, ani uplatňovat snaha o světovládu.* Cílem této zásady pořádku je rozumná spolupráce rovnoprávných partnerů na dlouhou dobu s vyloučením mezinárodních konjunkturálních vlivů a měnových manipulací. Problém nedostatečně zaměstnaných národních hospodářství, s nímž nemohly být hotovy všechny experimenty stoupenců zdánlivě volného, ve skutečnosti jen bezplánovitého světového hospodářství, bude pak v Evropě rozřešen. Z plného zaměstnání celkového evropského hospodářství musí potom však nutně vyplynout všeobecné zvýšení životní úrovně a tím i neobyčejně zvýšená potřeba dovozu. *Evropský hospodářský prostor se svým ohromným výrobním aparátem a se svou dnes neodhadnutelnou spotřební silou poskytuje ostatním hospodářským partnerům ve světě, tedy i ostatním hospodářským velkoprostorům vyhlídky, jakých dosud ještě nebylo. Hospodářství velkoprostoru a světové hospodářství se tedy nijak nevylučují, nýbrž musejí se, správně organisovány, lépe doplňovat a oplodňovat, než to dovede atomistický a bezohledně si konkurující volný obchod.* Anglická světová říše není hospodářským velkoprostorem ve vylíčeném smyslu, protože jí chybí prostorová uzavřenost. Ovládání světových dopravních cest je předpokladem pro soudržnost anglického imperia, jež je rozptýleno po celém světě. Nemluvíme zde o tom, co se jednou stane s touto anglickou světovou říší, jež dnes pod zničujícími ranami mocností Osy praská ve všech spárách. Ale vzhledem k stále opakovaným útokům na německou hospodářskou politiku musí být sjednáno jasno v tomto jednom, rozhodujícím bodě, že *světové hospodářství po ukončení této války nemůže už být obnoveno podle metod, které přivodily jeho zhroucení.* Naprosto nechceme světu oktrojovat svoje metody, ačkoliv pro ně mluví úspěch, a jsme toho názoru, že by mohly být také dobrým základem pro novou soustavu světového hospodářství. *Musíme se však postavit proti tvrzení, že naše metody prý vylučují hospodářské dorozumění a spolupráci s hospodářskými prostory, jež pracují podle jiných metod,* zejména když vidíme, že naše soustava a naše hospodářské základny jsou vůčihledě na postupu a že se jich na příklad

používá také ve *vnitřní* hospodářské politice Spojených států. „New Deal" a cenová politika ve Spojených státech dokazují přece s dostatek, že zásady hospodářského myšlení, které my jsme si osvojili, nejsou už ani tam ničím neobyčejným. Ale požadavek volného přístupu k odbytovým trhům všech zemí nesmí znamenat, že se tímto způsobem mohou všechna ostatní hospodářství konkurenčně zničit, a „svoboda moří" nesmí záležet v tom, že někdo může konkurenta podle libosti vyřadit. Je-li toto konečným smyslem boje, který se vede proti hospodářské politice národů, jež, vedeny nutnostmi svého vlastního národního hospodářství, provozují hospodářskou a obchodní politiku zaměřenou na určitý prostor, pak se pochopitelně musíme proti takovým záměrům postavit na obranu. *Náš clearingový systém nevylučuje ani dnes ani v budoucnosti spolupráci s jinými systémy.* Měli jsme i před válkou platební dohodu s Anglií, velmi užitečnou pro obě strany, aniž měla Anglie clearingový systém. Odmítáme mezinárodní pravidla hry zlatého automatismu, protože nás tento systém činí nesvobodnými. Nedopustíme, aby pohyby zlata v mezinárodním styku byla určována naše úroková a úvěrní politika a aby jimi mohla být zvenčí podminována stabilita směnečných kursů a cen. *Ale nemáme nic proti zlatu jako zboží!* Zlato není apriori ani bezpodmínečně dobré, ani bezpodmínečně špatné zboží. Záleží na tom, k čemu se ho použije! Zlata se dá docela dobře použít v mezinárodním peněžním a úvěrovém styku, i když se provozuje autonomní měnová a obchodní politika. Naše *měna* je ovšem zajištěna pracovní silou národa a státní autoritou, autoritární cenovou a mzdovou politikou a státním řízením hospodářství, zejména také peněžního a úvěrového styku. *Hodnota měny nesmí být určována mezinárodními silami a vlivy, jež nemůžeme sami spoluutvářet. V sociálním státě, jakým je nacionálně socialistická Velkoněmecká říše, nemůže platit žádná mezinárodně určovaná hodnota peněz, nýbrž jen hodnota peněz, určovaná nacionálně a sociálně.* Proti používání zlata k vyrovnávání špiček v mezinárodním platebním styku jsme nikdy nebyli. Jen musí pak být zlato ve světě jinak rozděleno, než jak je tomu dnes, a musí být mezinárodně zaručeno, že hodnota zlata bude udržována na stabilní úrovni. K tomu je také třeba odklonit se od těch obchodně a měnově politických metod, které přivodily zhroucení staré soustavy zlaté měny, úvěru a obchodu ve světovém hospodářství. *Německo bude mít ostatně po uzavření míru samo s dostatek zlata pro nutný mezinárodní platební styk, zvláště když problém zahraničního zadlužení dnes už není pro nás žádným měnovým problémem!* S hlediska Německa problém zlata dnes už přestal býti problémem. Aby se odůvodnilo odmítání našich obchodních a měnových metod, nedá se tedy použít otázky zlata. *Říšská marka je stabilní a zůstane stabilní,* je už dnes dominující valutou v Evropě a udrží po uzavření míru i svůj mezinárodní standard. Jsem přesvědčen, že mezinárodní měnový problém může být po válce mnohem snadněji rozřešen, než se dnes mnohým zdá. Tyto otázky se obyčejně zbytečně komplikují. Nesmějí se ovšem jen z jistého doktrinářského zaujetí předem odmítat naše zásady a metody jako nevhodné pro mezinárodní platební a obchodní styk.

Důležitý krok vpřed ve směru vytvoření jasných evropských peněžních poměrů znamená zavedení *ústředního clearingu.* Dosud měly clearingové smlouvy bilaterální ráz. Vznikly z měnových běd evropských zemí a vytvořily předpoklady pro platební styk a tím i pro výměnu zboží

vždy mezi dvěma zeměmi. Ústředním clearingem s odúčtováním na příklad přes Berlín nahrazuje se tento dvoustranný platební styk stykem mnohostranným. Dnes je možné, že se použije pohledávky, kterou má Belgie v Berlíně, nejen k nákupům v Německu, nýbrž i k nákupům v jiných zemích, připojených k ústřednímu clearingu, na příklad v Norsku. Kromě toho je už ve velkém počtu zemí zajištěno, že súčtovací ústavy ihned vyplatí učiněné platy bez ohledu na stav súčtovacích účtů v zemi příjemcově. Tím je dosaženo samočinného předvádění jedné měny na druhou, a to za pevných kursů. Přesto musí ústřední clearing samozřejmě ještě dnes počítat s potížemi, protože pohyby zboží mezi jednotlivými zeměmi nejsou jen platebním problémem, nýbrž i problémem rozdělování zboží, jenž musí být upravován obchodně politickými dohodami. Během doby bude třeba víc a více se snažit, aby uvnitř evropského hospodářského velkoprostoru byla zase obnovena jistá volnost pohybu ve výměně zboží. Už teď odpadají zčásti zákazy reexportu, uváděné dříve v obchodněpolitických ujednáních, jež bránily tomu, aby dovážené zboží nesmělo být vyváženo do jiných zemí.

Další krok v tomto směru by znamenalo oddělení peněz a zboží v mezinárodním úvěrním styku. Poskytují-li se dnes odběratelům německého zboží v cizině úvěry, pak se to děje zpravidla ve formě prodloužení platebních lhůt se započtením úroků a jiných útrat do ceny zboží. Banky při tom vůbec nevystupují, anebo jen při poskytování záloh na pohledávky za zboží. Bude důležitým úkolem zařadit zase banky do jejich přirozené funkce odloučením peněz a zboží při úvěrových transakcích i ve styku s cizinou. Takové opatření by mělo asi také příznivý vliv na všeobecný evropský vývoj cen. Čím více se platební styk

uvnitř evropského hospodářského velkoprostoru oprostí od obchodně politických dohod, tím lépe se budou moci uplatnit výhody ústředního clearingu. Naše obchodní politika směřuje zcela soustavně k tomu, aby obchodní a platební styk byl zase více uvolněn a aby ponenáhlu bylo uvolňováno vázané hospodářství se svými úpravami, brzdícími platební styk. Státní dozor v obchodním a platebním styku s cizinou nebude přirozeně možno postrádat ani po ukončení války. *Ale kde se vůbec ještě najdou na světě země, které nemají v nějaké formě státní dozor a úpravu platebního styku s cizinou?* Devisové vázané hospodářství není ostatně německým vynálezem. Už ve státní filosofii řeckého mudrce *Platona* byla devisová kontrola označena jako nutnost a odůvodněna způsobem, jenž působí dojmem nanejvýš aktuálním. V hospodářské politice je to jako se vším v životě: Co jednomu prospívá, působí druhému podle okolností škodu. Na čem záleží, je to, aby se zajistil největší *obecný prospěch.* Stará liberalisticko-kapitalistická soustava dávala několika málo lidem peníze a moc, naše nacionálně socialistická soustava staví vědomě do popředí blaho lidu, i když několik málo lidí utrpí při tom individuální škodu. *Ale na trvalo nemůže mít ani jednotlivec prospěch, jestliže celek trpí škodu.*

Tak je německá hospodářská politika ve svém celku zaměřena *na cíle společenství a úkoly společenství.* Při tom zůstává zachováno risiko a vlastní odpovědnost podnikatelova. Vždyť jen tyto vlastnosti opravňují podnikatelství. Právě pro ohromné úkoly, jež jsou dány našemu hospodářství, potřebujeme podnikatelský výkon, bez něhož zase nemohou uplatnit své talenty vynálezci, inženýři a chemikové. *Zvýšenému nasazení sil musí odpovídat také zvýšená možnost úspěchu.* Stát má za normálních poměrů

řídit hospodářství, ale ne reglementovat je do všech podrobností, a také jen tehdy sám hospodařit, jestliže soukromé hospodářství není s to samo řešit životně důležité úkoly státu a národu. Ale i pak se musejí zachovat zdravé a rovné soutěžní podmínky a celé hospodářství musí mít užitek z existence velikých, lidovému společenství sloužících státních podniků. Jestliže stát zaskočí tam, kde soukromé hospodářství nemůže unést risiko, pak musí mít odvahu také převzít ztráty. Nemá se však za nerovných soutěžních podmínek v konkurenci se soukromým hospodářstvím snažit, aby vyrovnal tyto ztráty v každém případě a všemi prostředky, které má po ruce. Veřejná ruka jako „vzor hospodářství" byla ještě vždycky velmi problematickou záležitostí! Nejvyšší výkony, které od německého hospodářství očekáváme a požadujeme, nebudou dokázány, jestliže se v hospodářství zahnízdí sterilní centralismus a k prostřednosti předurčené zbyrokratisování. Co naše hospodářství vykonalo za války, zaslouží nejvyššího uznání. Každý rozumný podnikatel je si dnes přirozeně vědom toho, že za jedinečné výsledky výkonnosti německého hospodářství od převzetí moci Německou nacionálně socialistickou stranou dělnickou (NSDAP) a zejména za války jest co děkovat v první řadě geniálnímu vedení lidí naším *Vůdcem,* pevnému zásahu a strhující iniciativě říšského maršála *Göringa,* jakož i tvůrčí síle, jež plyne z myšlenky velkého společenství smýšlení a výkonu všech pracujících německých lidí, ztělesněné *v Německé pracovní frontě* (Deutsche Arbeitsfront). Velkolepé stavby Třetí říše zajisté nejsou dílem cementářského průmyslu a za světoborné úspěchy našeho letectva a naší bojové vozby nemáme v první řadě co děkovat strojírenskému průmyslu. Avšak bez ohromného *podnikatelského výkonu*

a *naprostého nasazení německého dělníka,* jenž se nevyhýbal žádné námaze a žádnému strádání, nebyli bychom těchto jedinečných výsledků dosáhli. *A při tom máme velké hospodářské budovatelské dílo našeho velikého období ještě před sebou!* Ohromná německá produkční síla, která dnes stále ještě roste, byla až dosud našimi nepřáteli přímo groteskně podceňována, ačkoliv naše hmotná a organisační převaha byla znovu a znovu co nejdůrazněji prokazována. *Dnes vidí Anglie proti sobě zbrojní potenciál skoro celé Evropy a poslední zálohy sil jistě nebyly ještě vyčerpány.* I boj výrobních aparátů je rozhodnut ve prospěch mocností Osy. „Generál Čas", jenž prý bojuje na anglické straně, si prostě dal příliš na čas!

Stejně jako zásobování surovinami a hmotami pro válku nutné je zajištěno i *financování války.* Válečná vydání se kryjí z běžného národního důchodu, a to zdaněním a úvěrem. Při tom je nezbytné dalekosáhlé použití národních úspor k zaplacení velikých válečných vydání. Ve skvělých výsledcích spořivosti německého národa se zvlášť působivě projevila neochvějná důvěra k vedení. Všechny peněžní prostředky, jichž není třeba pro válečně a životně nutné převody zboží, jsou odčerpávány a upisovány, to je bezprostředně nebo prostřednictvím peněžních ústavů ukládány v říšských papírech. Spoření se tím stává národní povinností a práce peněžních ústavů nabývá tím zvýšeného státně politického významu. Úsporné vklady vzrostly teď na 35 miliard. Skvělý důkaz pro spořivost německého národa a pro jeho důvěru v jistotu vítězství. A tato důvěra nebude zklamána.

Peněžní a kapitálový trh rovněž skvěle obstál ve své válečné zkoušce a prokázal takovou umisťovací schopnost, že bychom ji před válkou sotva byli bývali považo-

vali za možnou. Za války provedeným snížením úrokové míry bylo financování války celkem podstatně ulehčeno. Protože všeobecná konverse za války není účelná, plynou ze snížení úroků přirozeně v nejrůznějších oborech peněžního a kapitálového trhu frikce, s nimiž je třeba se smířit v zájmu celkového výsledku. V této chvíli se nepomýšlí na další snížení úroků, protože především musí být provedeno fundování na nynější úrovni.

Vedle rentových trhů dočkaly se i *akciové trhy* značného vzmachu. Tím, že bursa cenných papírů byla po celá léta ponechávána zakrnění a že průmysl byl puzen na nesprávnou cestu přehnaného vlastního financování, je i dnes funkční činnost akciových trhů velmi omezena. To však nesmí vésti k tomu, aby se německé průmyslové akcie, v nichž je uložena veliká část německého národního jmění, zaměňovaly s perskými koberci a Rembrandtovými malbami a aby se nesprávně myslilo, že kursy akcií nemají s hlediska všeobecného hospodářství žádného významu. Akciový trh je podstatnou složkou kapitálového trhu a stát nesmí trpět, aby se zde vytvořily nezdravé ceny a nesprávné výnosové poměry. Nedávno se mluvilo o burse jako o oase. Má-li to znamenat, že je zde oasa pro válečné zbohatlíky, kteří chtějí své peníze uložit v akciích, nebo pro hospodářské boje o moc, pak se lidé, kteří tomu věří, budou brzy muset přesvědčit o tom, že se tato oasa ukáže fata morganou.

Z kapitálového, právě tak jako z pracovního důchodu, nesmějí vzniknout válečné zisky. Proto postihuje teď dividendy, přesahující 6 procent, silné a ve vyšších stupních přímo prohibitivně působící zdanění. Současně však musí být zase obnovena bilanční pravda, aby dividendy byly obrazem skutečné rentability a nebyly jako namnoze do-

sud klamným obrazem, jako je tomu u mnoha podkapitalisovaných společností, u nichž je nepoměr mezi jmenovitým kapitálem, z něhož se vyplácí dividenda, a kapitálem v podniku skutečně pracujícím. Uvedeme-li jmenovitý kapitál a jen otevřené reservy dohromady v percentuální poměr k vyplácené dividendě, pak je mezi německými akciovými společnostmi jen poměrně málo takových, u nichž se vyplácelo přes 8 procent dividendy, což je sazba, kterou dovoloval i zákon o půjčkách (Anleihestockgesetz), jež je však podle *nařízení o omezení dividend*, které připravuji, postižena už citelnou daní. Tímto nyní dohotoveným nařízením, jež jsem ohlásil už v březnu a na něž se tedy podniky ve své dividendové politice mohly včas zařídit, chci vytvořit také možnost, aby se pomocí upisovacích práv a dodatkových akcií dosáhlo širšího trhu cenných papírů. Dobře fungující bursa, již budeme právě potřebovat pro velké finanční záměry v budoucnosti, bude po ruce právě teprve tehdy, až se obchod bude dít na podstatně širší základně než nyní, kdy veliká část akcií má přímo cenu rarit. Nesmí se však ani zapomínat, že bursa ve velké míře eskomptuje budoucnost a že tedy kursy akcií, jež byly po dlouhou dobu silně podhodnoceny, jsou také obrazem jedinečných úspěchů naší státní politiky a naší nevyrovnatelné branné moci ve válce, jakož i vyhlídek pro německé hospodářství po vítězném ukončení války, jež se v jednotlivostech ještě vůbec nedají odhadnout.

Válka přináší denně nové problémy a přirozeně také znovu a znovu potíže a zatížení pro každého jednotlivce. Tak jako dosud budeme i v budoucnu řešit problémy a překonávat obtíže. Německé hospodářství a zejména také německý zahraniční obchod a německé peněžnictví stojí

zde silné a neotřesené, pohlížejíce do veliké, zajištěné budoucnosti a připraveny k poslednímu nasazení pro Vůdce, národ a naši skvělou Velkoněmeckou říši.

V grandiosní visi předvídal Friedrich Nietzsche dnešní vývoj. Z roku 1885 pochází tento výrok: „Války sociální jsou zejména války proti obchodnímu duchu a proti omezování národního ducha. Všechny tyto národní války, nové „říše“ a co jiného je v popředí, přehlížím. Co se mne dotýká — neboť vidím, že se to pomalu a váhavě připravuje — to je *jediná* Evropa. U všech obsažnějších a hlubších lidí tohoto století bylo vlastní celkovou prací jejich duše připravit onu novou synthesi a pokusně anticipovat „Evropana“ budoucnosti.

Tomu však, co se v těchto lidech hýbá a utváří jako potřeba nové jednoty nebo už jako nová jednota s novými potřebami, stojí po boku velká hospodářská skutečnost, která vysvětluje: Malé evropské státy musejí se v krátké době při bezpodmínečném úsilí velké dopravy a obchodu o jejich poslední hranici, o světovou dopravu a světový obchod stát hospodářsky neudržitelnými. (Už samy peníze nutí Evropu, aby se nějak skloubila v jednu mocnost.) Aby však vstoupila do boje s dobrými vyhlídkami, má asi Evropa zapotřebí, aby se vážně *‚dorozuměla‘* s Anglií. Nikdo už nevěří tomu, že Anglie sama je dosti silná, aby si ještě padesát let hrála svou starou úlohu. Dnes musí ten, kdo nechce přijít o svůj úvěr jako obchodník, být především vojákem. Dosti: v tom jako v jiných věcech najdeme příští století ve stopách Napoleona, prvního a nejvíce anticipujícího člověka novější doby. Pro úkoly nejbližších století jsou odrůdy ‚veřejnost‘ a ‚parlamentarismus‘ nejneúčelnějšími organisacemi.“

Nenajde se asi nikdo, kdo by se dovedl ubránit hlubo-

kému dojmu těchto prorockých slov velkého německého filosofa. Dnes jsme se už dostali dál, za „anticipování“ a za převratnou tvůrčí sílu takového Napoleona. Velikost a hloubku opravdu revoluční obnovy, jíž naše generace má štěstí být svědkem, můžeme snad porovnat s oním obratem dob, jenž začíná na konci starověku životem a působením velikého Římana Julia Caesara, jeho dobytím Gallie a stěhováním národů, na něž měl tento čin silný vliv, a znamená hodinu znovuzrození západního kulturního okruhu.

Války jsou podle Friedricha Nietzscheho velikými učiteli základních filosofických nauk, v jichž jménu se vede boj o nové utváření světa. Právě naši odpůrci se velkohubě prohlašují za jedině oprávněné představitele takových filosofií. My jsme však už vytvořili velmi reálný, nový svět. A v tomto světě stojí už také nový hospodářský řád, *hospodářský řád nové Evropy.*

Odpovědný redaktor: Růžena Kadlecová,
Praha XII., Schwerinova 46.

Vydává, tiskne a expeduje Orbis a. s., Praha XII., Schwerinova 46. Vychází v nepravidelných lhůtách nejméně čtyřikrát ročně. Poštovní dohlédací úřad Praha 25. — Praha v listopadu 1941.